

## ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію

Московчук Наталії Миколаївни «Українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова)

Одним із пріоритетних завдань України на сучасному етапі розвитку суспільства є питання підготовки майбутніх фахівців в умовах реформування освіти задля розвитку і виховання гармонійно розвиненої, високоморальної особистості, здатної до цивілізованої й успішної взаємодії в соціальній, професійній та громадській сферах життя. Прагнення українського суспільства конкурувати на міжнародному освітньому просторі зумовлює необхідність підвищення якості навчання іноземних громадян із використанням наукових досягнень педагогічної, методичної та психологічної наук та розроблення інноваційних методик навчання. Поряд з основними професійними якостями уміння послуговуватися мовою у процесі фахової діяльності є однією з основних вимог до спеціалістів майже в усіх сферах, що, своєю чергою, посилює увагу до мовної підготовки іноземних студентів як інструменту взаємодії та запоруки успішного розвитку особистості у полікультурному середовищі.

Актуальність проблеми беззаперечна, однак її дослідження в сучасній педагогічній науці здійснюється фрагментарно. Недостатня розробленість теоретичної та методичної бази дослідження, відсутність науково обґрунтованих методик формування українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей зумовлює недостатню відповідність вимогам, які висуваються до сучасного фахівця.

З огляду на сказане дисертація Н. М. Московчук є актуальною та пов'язана з науковою проблематикою кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін «Українська лінгвокультура і мовна особистість; концептуальний, соціокультурний, функціонально-прагматичний, лінгвометодичний виміри» (№ 0111U009912), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

До найбільш вагомих наукових результатів, отриманих дисертанткою, необхідно віднести теоретично обґрунтовану модель українськомовної

підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей з відповідними етапами (пропедевтично-мовленнєвий, мовленнєво-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексійно-оціний) та розроблену методику, що ґрунтується на особливостях навчання майбутніх іноземних фахівців в українськомовному середовищі. Визначено педагогічні умови формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

Дисертантка уточнює поняття: «професійне мовлення», «професійно-мовленнєва підготовка», «компетенція», «компетентність». Витлумачує сутність базових категорій дослідження «українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей», «українськомовна професійно-комунікативна компетентність майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей».

Аналіз дослідження Н. М. Московчук свідчить, що дисертантка належно охарактеризувала досліджувану проблему, запропонувала сучасні шляхи поліпшення українськомовної підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей через застосування коректно дібраних підходів, методів, вправ відповідно до етапу навчання та педагогічних умов, що дозволило підвищити рівень мовної культури і загальну успішність навчання іноземних студентів технічних спеціальностей.

Дисертаційна робота Московчук Наталії Миколаївни характеризується структурованістю, методичною завершеністю і чіткістю висновків. Практична значущість одержаних результатів дослідження Н. М. Московчук полягає в розробленні діагностувальної та експериментальної методик українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей та програми навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна за професійним спрямуванням», що сприяє ефективній підготовці іноземних фахівців до діалогу у професійній сфері, удосконаленню змісту навчальної дисципліни.

Результати дослідження упроваджено в освітній процес Одеської національної академії зв'язку імені О. С. Попова, Одеської державної академії будівництва та архітектури, Одеського національного морського університету, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеського національного політехнічного університету, Одеської національної академії харчових технологій.

Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Її зміст повністю відповідає завданням дослідження, а зміст структурних частин її назві. Додатки доповнюють та конкретизують основні позиції розвідки.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження; зв'язок із науковими програмами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; з'ясовано наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів; подано дані щодо впровадження результатів дослідження.

На схвалення заслуговують розроблені теоретичні засади українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей, де презентовано сучасні тенденції методики навчання іноземної та української мов за професійним спрямуванням. Аналіз теоретичних напрацювань із питань українськомовної підготовки студентів технічних спеціальностей дав змогу обґрунтувати функцію понять «професійно-мовленнєва підготовка» (с. 46), «професійне мовлення» (с. 41), «українськомовна підготовка майбутніх фахівців технічних спеціальностей» (с. 83).

З опертям на напрацювання лінгводидактів (А. Богуш, І. Зимня, М. Пентиліук) дослідниця аргументує необхідність упровадження компетентнісного підходу, що створює сприятливі умови для українськомовної підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей, та скерований на самовдосконалення, формування життєво необхідних компетентностей особистості, здатності швидко реагувати на запити часу. Результатом реалізації означеного підходу є формування «українськомовної професійно-комунікативної компетентності» (с. 92) задля покращення ефективності навчання у ЗВО та подальшої професійної діяльності. Розвиток цієї компетентності, за переконанням Н. М. Московчук, досягається через опрацювання лексичного та граматичного професійно-спрямованого матеріалу із соціальним, культурним та історичним тлом.

Ефективне формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності вимагає створення належних педагогічних умов, з-поміж яких авторка виокремлює: адаптативно-педагогічну підтримку студентів-іноземців в освітньому просторі України; забезпечення позитивної мотивації студентів-іноземців технічних спеціальностей до вивчення професійно-спрямованої української мови; наявність розвивального комунікативно-українськомовного середовища для студентів-іноземців технічного профілю;

залучення студентів-іноземців до активної українськомовної мовленнєвої діяльності професійної спрямованості.

Автор цілком правомірно вважає адаптацію одним із найважливіших механізмів соціалізації іноземних громадян до соціально-культурного простору та до навчання у ЗВО, з огляду на що аналізує наслідки недостатньої адаптації та шляхи їх попередження. Докладне вивчення механізму пристосування іноземних студентів до нового соціального й освітнього середовища дозволило дійти висновку, що на результативність українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей впливають соціокультурна адаптація, інтерес до пізнання національного характеру, пізнавальні, професійні, соціальні мотиви та внутрішнє переживання інформації студентом.

На думку дослідниці, засвоєнню мови, соціального досвіду, моральних та культурних цінностей сприяє розвивальне комунікативне середовище – сукупність просторово-предметних, соціокультурних і психодидактичних умов активної життєдіяльності майбутнього іноземного фахівця з урахуванням моральних та культурних цінностей українського народу (с. 125). З-поміж принципів, які сприяють створенню означеного середовища визначено такі: комунікативності, ситуативності, проектної діяльності, переваги комунікативних дій, єдності комплексного й диференційованого розвитку українськомовних умінь, домінувальної ролі вправ, текстовідповідності, наочності, науковості, системності й послідовності, міцності мовних знань, модульності, індивідуалізації, диференціації, орієнтації на майбутню професію, оптимальності, випереджального навчання, урахування рідної мови студентів.

Наталія Миколаївна ретельно з'ясовує стан розробленості українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей (розділ 2). Аналіз змісту програмно-методичного забезпечення дав змогу визначити, що процес формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності іноземних студентів технічного закладу вищої освіти докладно описано (подано перелік знань, умінь і навичок, структуровано лексико-граматичний матеріал, розмежовано критерії оцінювання, рекомендовано години на вивчення матеріалу), проте, за переконанням дисертантки, програми навчальної дисципліни потребують доопрацювання, коригування відповідно до новітніх досягнень методичної науки, наближення до реальної фахової діяльності та укладання моніторингового забезпечення.

Ураховуючи думки сучасних дослідників щодо критеріїв оцінювання українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей визначено чотири критерії: адаптаційний, мотиваційний, лінгвістичний, рефлексійно-оцінний. Відповідно до визначених критеріїв встановлено рівні сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців: високий, задовільний, низький.

Викликають особливий інтерес методики, укладені психологами, для діагностування потреби в українськомовній підготовці та в українськомовній комунікації в процесі професійної підготовки (за А. Дербеньовою) та «Незакінчені фрази» для визначення ставлення та інтересу до української мови як мови навчання (за Ж. Нютеном та О. Орловим).

Заслуговує на увагу розроблена дисертанткою модель українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей, у якій мають місце технології упровадження запропонованої автором методики, які обиралися відповідно до етапів навчання (пропедевтично-мовленнєвого, мовленнєво-збагачувального, репродуктивно-діяльнісного, рефлексійно-оцінного) та педагогічних умов.

До кожного етапу навчання ретельно дібрано вправи, спрямовані на розвиток чотирьох видів мовленнєвої діяльності, засвоєння норм сучасної літературної мови відповідно до рівня володіння, покращення адаптації іноземних студентів до мовного середовища, розвиток логічного й творчого мислення, покращення результату українськомовної професійно-мовленнєвої підготовки, залучення до освітньо-дослідницької діяльності тощо.

Результати, одержані через експериментальну перевірку розробленої методики, підтвердили позитивну динаміку змін у стані українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей за умови впровадження в процес українськомовної підготовки іноземних студентів відповідної методики. Вірогідність одержаних результатів доведено методом статистичного аналізу отриманих даних за критерієм  $\chi^2$  Пірсона.

Загалом дисертаційна робота Московчук Наталії Миколаївни вирізняється новизною, значним фактичним матеріалом, оригінальним підходом, умінням реалізувати поставлені завдання, проводити глибоке і складне дослідження проблеми з усвідомленням подальших перспектив.

Висновки, презентовані Наталією Миколаївною, чітко й повно відображають результати дослідження відповідно до поставлених у роботі

завдань. Логіка, послідовність викладу та доказовість наукових позицій надають дослідженню цілісності та завершеності.

Автореферат дисертації вичерпно передає ключові здобутки дослідження, актуальність проблематики, теоретико-методологічні засади, теоретичне й практичне значення та наукову новизну.

Основні теоретичні положення та результати дисертації відображено у 21 праці, із них: 10 статей у наукових фахових виданнях України; 1 стаття у зарубіжному науковому періодичному виданні, 10 – апробаційного характеру.

Водночас із високою позитивною оцінкою дисертаційної роботи висловлюємо такі рекомендації, що мають дискусійний характер:

1. У дослідженні докладно проаналізовано студії, присвячені визначенню компонентів професійно-мовленнєвої компетентності (К. Балабанова, В. Борисенко, В. Гордієнко, М. Метьюлкіна) (с. 90–92), проте з тексту роботи не зовсім зрозуміло, чи пристала дисертантка на чийсь наукову позицію, чи самотійно виокремила компоненти професійно-мовленнєвої компетентності.

2. Ураховуючи актуальність проблеми дослідження, варто було б доповнити запропоновані підходи (компетентнісний, особистісно-діяльнісний) текстоцентричним, оскільки в роботі цілком правомірно зазначено, що саме тексти створюють основу до вивчення мовних одиниць, формування мовної особистості, ознайомлення із соціально-культурними особливостями.

3. На нашу думку, доцільно було б звернути більше уваги на культурологічний компонент, оскільки він посідає ключову позицію у навчанні української мови як іноземної та сприяє ефективній підготовці іноземних студентів до міжкультурного діалогу у професійній та соціальній сферах.

4. Укладена авторкою модель українськомовної підготовки іноземних фахівців технічних спеціальностей вдало презентує мету, зміст етапів, педагогічні умови, домінуючі принципи, форми та методи роботи. Проте нам видається, що робота лише виграла б, якби дисертантка для апробації створеної методики уклала посібник, яким скористалися б на етапі дослідно-експериментального навчання викладачі та студенти.

Зауваження до дисертації здебільшого дискусійного чи рекомендаційного характеру, не применшують її значення, не знижують позитивної оцінки дисертації та можуть слугувати стимулом на наукову перспективу автора.

## ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація Московчук Наталії Миколаївни «Українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей» є актуальним, самостійним, завершеним дослідженням. За науковою новизною, обґрунтованістю, теоретичною та практичною значущістю отриманих результатів робота відповідає встановленим вимогам, які висувають до робіт на здобуття наукового ступеня кандидата наук згідно «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013р., а її автор – Московчук Наталія Миколаївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Офіційний опонент –  
кандидат педагогічних наук,  
старший викладач кафедри  
іноземних мов

Криворізького національного університету

С. С. Костюк

